

Tietoa työn tueksi

3/2026

Miten kehittää toimintaa ja palveluita yhdessä lasten, nuorten, perheiden ja heidän parissaan toimivien aikuisten kanssa?

Reetta Kalliomeri, Liisa Tatti

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN
OSALLISUUDEN KOORDINAATIO

**Euroopan unionin
osarahoittama**

1.painos, 2026

Kirjoittajat:

Reetta Kalliomeri, SOS-Lapsikylä

Liisa Tatti, Nuorten Akatemia

Taitto:

Liisa Tatti, Nuorten Akatemia

ISBN 978-952-13-7047-2 (pdf)

ISSN 2984-3952

Tietoa työn tueksi

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaation julkaisuja

www.osallisuudenkoordinaatio.fi

Lisätiedot julkaisusta:

reetta.kalliomeri@sos-lapsikyla.fi

liisa.tatti@nuortenakatemia.fi

elina.weckstrom@sos-lapsikyla.fi

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN
OSALLISUUDEN KOORDINAATIO

**Euroopan unionin
osarahoittama**

TIETOA TYÖN TUEKSI -JULKAISUSARJA

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaation julkaisusarja on suunnattu erityisesti valtakunnallisille ja alueellisille ESR+ 4.3-hankkeille, jotka kehittävät lasten, nuorten ja perheiden palveluita osana EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaa Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027. Julkaisusarjan tavoitteena on tukea hanketoimijoiden osaamista osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämisessä sekä tuottaa hankkeiden toiminnasta tietoa, jotta hyvät käytännöt ja toimintamallit voidaan ottaa laajemmin käyttöön.

Tiivistelmä

Tämä Tietoa työn tueksi -julkaisu tarjoaa näkökulmia, käytännönläheisiä esimerkkejä sekä menetelmävinkkejä kaikille, jotka haluavat kehittää palveluita ja toimintatapoja yhdessä lasten, nuorten, perheiden ja heidän parissaan toimivien aikuisten kanssa. Julkaisussa keskitytään yhteiskehittämisen erilaisiin toteutustapoihin ja menetelmiin sekä toteutusta tukeviin asioihin. Julkaisun voi tiivistää seuraaviin oivalluksiin:

- Yhteiskehittämisen toteutuksessa on hyvä huomioida kehittämistyön tavoite ja vaihe, kehittäjän asenteet ja organisaation totutut toimintatavat, osallistujien odotukset ja tarpeet sekä käytössä olevat resurssit ja rakenteet. Näin voi löytää kehittämistyön tavoitetta tukevan, realistisen sekä osallistujien osallisuuden kokemusta ja yhdenvertaisuutta tukevan toteutustavan.
- Lasten kanssa kehittämistä tukee monipuolisten ilmaisun tapojen hyödyntäminen ja lasten toiminnan havainnointi osana arkea. Lasten ei tarvitse olla aina paikalla, mutta lasten kokemuksia ei voi tietää tutustumatta niihin. Aikuisen tehtävä on kannatella lasten näkemyksiä kehittämistyössä silloinkin, kun lapsi ei itse ole mukana. Muuten on vaarana, ettei niitä huomioida.

- Nuorten kanssa voi tehdä kehittämistä siellä, missä he muutenkin viettävät aikaansa, esimerkiksi kouluilla ja verkkoyhteisöissä. Nuorten kehittämis- ja vaikuttamistoimintaa kannattaa ideoida nuorten kanssa. Aikuisen tehtävänä on toimia mahdollistajana ja tukijana.
- Vähemmistöryhmien ja muita heikommassa asemassa olevien osallisuus yhteiskehittämisessä voi toteutua heille valmiiksi tuttujen ihmisten kanssa. Esimerkiksi järjestöissä ja yhdistyksissä on paljon osaamista eettiseen yhteiskehittämiseen sekä olemassa olevia ryhmiä.
- Monialaisissa verkostoissa on tärkeä käyttää aikaa yhteisen sanoituksen löytämiseen ja yhteisen tavoitteen kirkastamiseen. Usein kannattaa liittyä siihen, mitä jo tehdään.
- Turvallisen ja innostavan ilmapiirin luominen on olennaista onnistuneelle yhteiskehittämiselle. Dialogiset toimintatavat tukevat kaikkien osaamisen, elämäkokemuksen ja voimavarojen kunnioitusta ja hyödyntämistä.
- Hyviä menetelmiä ja työkaluja on olemassa paljon. Menetelmiä voi rohkeasti kokeilla, yhdistellä ja soveltaa. Usein yksinkertaisuus toimii.

Julkaisun on koostanut Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+) ja sen sisällön tuottamiseen ovat osallistuneet seuraavat lasten, nuorten ja perheiden palveluita kehittävät ESR+ 4.3. -hankkeet:

KNOT – Kaikki nuoret osallisia tulevaisuuteen

Tampereen ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk, Suomen Vanhempainliitto ry ja Tampereen seudun ammatopisto Tredu.

Musatossut – Musiikin ja liikkumisen osaamista varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia ja Itä-Suomen yliopisto

Neuvokas perhe – monialainen tuki lapsiperheille

Suomen Sydänliitto

NuoRTO – Nuorille Resilienssiä, Toimijuutta ja Osallisuutta

Laurea ammattikorkeakoulu, STEP-koulutus, Outward Bound Finland ry

Perheiden liikuntaneuvonnan Valttiplus

Suomen Paralympiakomitea, Jyväskylän ammattikorkeakoulun Likes, Kolmen Kampuksen Urheiluopisto

Puheen ja kielen kehityksen moniammatillinen varhainen tuki (KIMPPU)

Kuntoutussäätiö sr

Tasa-arvoinen neuvola

Naisasialiitto Unioni

Vuoroveto – Vuorovedoin vaikuttavuuteen – Kohti dialogista toimintakulttuuria digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen

Lapin yliopisto, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Väkivallattomuuden tukijat

Ensi- ja turvakotien liitto ry, Satakunnan ensi- ja turvakoti ry, Pääkaupungin turvakoti ry, Etelä-Pohjanmaan ensi- ja turvakotiyhdistys ry, Oulun ensi- ja turvakotiyhdistys ry, Kuopion Ensikotiyhdistys ry ja Turun Ensi- ja Turvakoti ry

Yleisurheilun yhteinen talo (TALO)

Suomen Urheiluliitto ry

Julkaisu on osa yhteiskehittämiseen liittyvää Tietoa työn tueksi -julkaisusarjaa. Aiemmin on julkaistu Tietoa työn tueksi -julkaisu: *Miten tavoittaa lapsia, nuoria, perheitä ja heitä kohtavia aikuisia yhteiskehittämiseen?* (2/2025)

Asiasanat:

yhteiskehittäminen, osallisuus, yhdenvertaisuus, palvelut, kehittämishankkeet, lapset, nuoret, perheet, ammattilaiset

Sisältö

1 Johdanto	1
2 Yhteiskehittämisen toteutukseen vaikuttavat asiat	3
2.1 Kehittämisen tavoite ja vaihe	4
2.2 Asenteet ja totutut toimintatavat	5
2.3 Osallistujien odotukset ja tarpeet	6
2.4 Resurssit ja rakenteet	7
3 Esimerkit kehittämistyön arjesta	8
3.1 Lasten ja perheiden osallistuminen yhteiskehittämiseen	9
3.2 Nuorten osallistuminen yhteiskehittämiseen	12
3.3 Vähemmistöryhmien osallistuminen yhteiskehittämiseen	15
3.4 Yhteiskehittäminen monialaisissa verkostoissa	16
4 Käytännön vinkit yhteiskehittämisen toteutukseen	19
4.1 Miten luoda tila, jossa syntyy halu ja mahdollisuus osallistua?	20
4.2 Menetelmävinkejä yhteiskehittäjille	21

1 Johdanto

Yhteiskehittäminen on paljon käytetty käsite, joka saa eri yhteyksissä erilaisia merkityksiä. Käsitteen laajuus tulee hyvin esiin myös ESR+ -kehittäjien kokemuksista ja pohdinnoista:

”Oivalsin, että jokainen meistä katsoo yhteiskehittämistä eri näkökulmista.”

”Aloin miettiä, mitä teemme yhteiskehittäen, ja miten se oikeastaan eroaa muusta tekemisestä.”

”Kehittäjän näkökulmasta yhteiskehittämisen prosessi voi näyttäytyä erilaiselta kuin osallistujan.”

Tässä julkaisussa yhteiskehittämisellä tarkoitetaan vastavuoroista oppimisen prosessia sekä työtettä, jossa lapsilla, nuorilla, perheillä ja heidän parissaan toimivilla aikuisilla olevaa tietoa arvostetaan, kuunnellaan ja huomioidaan osana palveluiden ja toiminnan kehittämistä (ESR+, www.osallisuudenkoordinaatio.fi). Yhteiskehittämällä voidaan kehittää ja parantaa olemassa olevia palveluita tai ideoida ja luoda kokonaan uutta toimintaa. Lapset, nuoret, perheet ja heidän parissaan toimivat aikuiset voidaan kutsua kehittämisprosessin tiettyyn vaiheeseen mukaan tai he voivat kulkea rinnalla kehittämisen monessa eri vaiheessa.

Yhteiskehittäminen tukee kehittämistavoitteiden saavuttamisessa, mutta sillä voi olla myös laajempia vaikutuksia sitä toteuttavien kehittäjien osaamiseen sekä kehittämiseen osallistuvien elämään.

”Yhteiskehittämisessä oppii aina sen, että kukaan meistä ei tiedä kaikkea. Se on hieno hetki, kun kehittäjälle syntyy kokemus siitä, mikä mahdollisuus ja voimavara yhteiskehittämisessä ja erilaisten näkökulmien kuuntelussa piilee.”

Alla olevaan kuvaan (kuva 1) on tiivistetty ajatuksia siitä, miksi palveluiden yhteiskehittäminen lasten, nuorten, perheiden ja heitä kohtaavien aikuisten kanssa kannattaa. Kuuntelemalla ja huomioimalla palveluita käyttävien ja niissä toimivien tarpeita, ajatuksia ja kokemuksia, on mahdollista luoda sujuvia ja tarpeisiin vastaavia palveluita, rakentaa luottamusta palveluita kohtaan sekä ihmisten välille, löytää uusia näkökulmia sekä edistää myös ihmisoikeuksien toteutumista, kuten oikeutta osallistua ja vaikuttaa.

Sujuvat palvelut ja tarpeeseen vastaava tuki

Ihmis- ja tarvelähtöisyys
Arkeen sopivuus
Juurtuminen
Resurssien oikea kohdentuminen
Vaikuttavuus

Luottamuksen rakentuminen

Dialogisuus
Avoimuus
Ymmärrys
Kumppanuus
Yhteisöllisyys

Miksi palveluiden yhteiskehittäminen lasten, nuorten, perheiden ja heitä kohtaavien aikuisten kanssa kannattaa?

Osallisuus ja yhdenvertaisuus

Ihmisoikeudet
Saavutettavuus
Demokratia ja vaikutusmahdollisuudet
Toimijuus

Innovatiivisuus ja luovuus

Uudet näkökulmat
Moniäänisyys
Ajattelu boksien ulkopuolelta

Kuva 1. Miksi palveluiden yhteiskehittäminen lasten, nuorten, perheiden ja heitä kohtaavien aikuisten kanssa kannattaa?

2 Yhteiskehittämisen toteutukseen vaikuttavat asiat

Yhteiskehittämisen käytännön toteutukseen vaikuttavat monet asiat, esimerkiksi kehittämisen tavoite ja vaihe, kehittäjän asenteet ja organisaation totutut toimintatavat, yhteiskehittämiseen osallistuvien odotukset ja tarpeet sekä käytössä olevat resurssit ja rakenteet. Alla olevaan kuvaan (kuva 2) on koottu kysymyksiä, jotka tukevat sopivan toteutustavan ja menetelmän valinnassa.

Kuva 2. Yhteiskehittämisen toteutustavan ja menetelmän valintaa tukevat kysymykset kehittäjille

2.1 Kehittämisen tavoite ja vaihe

Kehittämisen tavoite ja vaihe vaikuttavat toteutuksen tapaan. Arjen kautta yhteisesti tunnistettu kehittämisen tarve, jonka myös tavoiteltavat osallistujat kokevat merkityksellisenä ja ymmärrettävänä, muodostaa hyvän pohjan yhteiskehittämisen toteutuksen onnistumiselle. On hyvä käyttää aikaa yhteisen vision ja Miksi-kysymyksen tarkasteluun ja sanoitukseen.

Yhteiskehittämistä voidaan toteuttaa prosessin eri vaiheissa. Toteutustavat ja menetelmät tulee valita kehittämisen vaiheen mukaan. Esimerkiksi ymmärryksen syventämisessä, ratkaisujen ideoinnissa, uusien toimintatapojen ja työkalujen testauksessa ja toiminnan arvioinnissa ei kannata käyttää kaikissa samoja tapoja.

Yhteiskehittämisessä syntyy usein myös sellaista tietoa, joka ei tunnu kehittämistavoitteen kannalta olennaiselta, mutta voi olla hyödyksi muussa yhteydessä. Tasapainottelu sen suhteen, mikä tieto vie kehittämistä eteenpäin ja tuo siihen uusia näkökulmia ja mikä ei ole omien kehittämistavoitteiden kannalta merkityksellistä tietoa, voi olla vaikeaa. Ymmärryksen syventämisen vaiheessa kannattaa usein lähestyä aihetta laajasti, mutta esimerkiksi ratkaisujen ideoinnissa on tärkeää rajata, mihin haasteeseen ollaan ideoimassa ratkaisuja.

Vältä näitä sudenkuoppia:

“En muistanut keskustella osallistujien kanssa siitä, miksi kehittämistä tehdään tai tarkastella sen hyötyjä ja merkitystä heidän näkökulmastaan.”

“Kehittämistavoitetta ei ole kirkastettu ja aihe on laaja. Jäämme pallottelemaan kiinnostavaa aihetta, joka rönsyilee sinne tänne – myös silloin kun pitäisi jo ideoida konkreettisia ratkaisuja ja päästä testaamaan niitä käytännössä.”

“Aihe on ennalta niin tiukasti rajattu, että osallistujien erilaisilla näkökulmille ja ideoille ei jää tilaa. Kehittämishaaste on lukittu, vaikka se ei vastaa todelliseen tarpeeseen.”

“Kehittämistyössä on jo kerätty tietoa, jonka olemassaolo unohdetaan seuraavassa vaiheessa ja jää hyödyntämättä.”

2.2 Asenteet ja totutut toimintatavat

Yhteiskehittäminen vaatii avoimuutta oppia ja kuunnella, miten erilaiset ihmiset kokevat maailman, oman arkensa ja palvelut. Tärkeää on myös kehittäjän armollisuus itseä kohtaan: suunnitelmia voidaan muokata ja virheistä on mahdollisuus oppia. Yhteiskehittämisen käytännön toteutusta tukee lisäksi kehittäjien innostus ja myönteiset tunteet, jotka parhaimmillaan tarttuvat muihin osallistujiin.

Asenteiden kannalta olennaista on pysähtyä kehittäjien ihmis- ja osallisuuskäsitysten ääreen. Monet ESR+ -hankkeiden kehittäjät pohtivat esimerkiksi sitä, mitä pienten lasten osallisuus yhteiskehittämisessä voi tarkoittaa. Moniäänisen joukon tavoittamista pidetään kehittämistyön tärkeänä lähtökohtana, vaikka itsessään se ei vielä ole tae osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumisesta. On esimerkiksi hyvä muistaa, että vähemmistöryhmään kuuluva ei edusta kaikkia "samaa ryhmään" kuuluvia ihmisiä.

Joidenkin organisaatioiden toimintakulttuureissa asiakaslähtöinen ajattelu on vierasta, ja on totuttu tarjoamaan oletuksiin perustuvia valmiita ratkaisuja. Eri rooleihin ja asiantuntijuuteen liittyviä valta-asetelmia onkin tärkeä tietoisesti madaltaa, kun halutaan kehittää yhdessä.

Vältä näitä sudenkuoppia:

"Tiedän jo ratkaisut, mutta kutsun porukkaa silti, koska niin kuuluu tehdä. Vien agendaani eteenpäin riippumatta siitä, mitä muut sanovat, ja tulkitsen kuulemaani sen pohjalta."

"Suhtaudun kriittisesti hankkeisiin ja tuon sitä toistuvasti esiin – tämäkin on vain yksi sellainen."

"Lapset eivät osaa kertoa, mitä tarvitsevat. Kysyin, mutta en saanut vastausta."

"Oletan, että kaikki osallistuvat lähtökohtaisesti tasavertaisina ja tuovat näkemyksiään esille vapaasti."

2.3 Osallistujien odotukset ja tarpeet

Yhteiskehittämisen käytännön toteutuksen kannalta tärkeää on kehittäjän kyky asettua osallistujien asemaan ja arjen realiteettien ääreen. On hyvä pohtia esimerkiksi osallistumisen hyödyt ja merkitys, viestimisen tavat ja kanavat sekä osallistumisen tavat tavoiteltavan osallistujan näkökulmasta. ESR+ -kehittäjien hyviä käytäntöjä moniäänisen joukon tavoittamiseen on koottu aiempaan Tietoa työn tueksi –julkaisuun: *Miten tavoittaa lapsia, nuoria, perheitä ja heidän parissaan toimivia aikuisia kehittämiseen?* (Kalliomeri & Eirola, 2025)

Lapsia, nuoria ja perheitä ei pidä nähdä vain tiedontuottajina, vaan on tärkeä huomioida myös osallisuuden edistämisen näkökulma, yhdenvertaisuuden toteutuminen ja eettiset periaatteet. Osallistujien odotukset ja tarpeet on hyvä ottaa huomioon käytännön toteutuksessa esimerkiksi siinä, missä paikassa kehittämistä toteutetaan (esim. saavutettavuus, esteettömyys), millaista tukea osallistumiseen on tarjolla, millaista kieltä käytetään (esim. kielitietoisuus, ymmärrettävyys ja moninaisuutta huomioiva viestintä) ja millaisia menetelmiä hyödynnetään (esim. ikä- ja kehitystaso, kiinnostuksen kohteet). Myös perustarpeiden huomiointi voi olla tärkeää toteutuksen onnistumisen kannalta.

Vältä näitä sudenkuoppia:

“Järjestän tilaisuuden, johon kutsun lapsia ja nuoria, mutta käytän ammattilaisille tuttuja menetelmiä ja sanoituksen tapoja.”

“Teen havainnon, että kaikki ryhmään saapuvat ovat mielestäni tyttöjä ja totean ääneen: – Meillä onkin tällainen tyttöryhmä.”

“Kutsun nuoria työpajaan heti opiskelupäivän päätyttyä. Nuorilla on kova nälkä ja keskittymisen aiheeseen on vaikeaa. Unohdin tarjota välipalaa!”

”Järjestän ammattilaisille suunnatun etätyöpajan sellaisena ajankohtana, jolloin heidän on käytännössä mahdotonta irtautua arjen työstä.”

2.4 Resurssit ja rakenteet

Yhteiskehittämisen toteutusta tukee tarpeenmukaisten resurssien varmistaminen. Aika on tärkeä resurssi palveluiden kehittämisessä. Yhteiskehittämisessä aikaa kuluu esimerkiksi viestintään, ihmisten tavoittamiseen, toteutuksen suunnitteluun, itse toteutukseen, suunnitelman korjauksiin, tiedon palautukseen ja tiedon eteenpäin viemiseen. Aika asettaa raameja sille, millaiset toteutuksen tavat ovat mahdollisia, ja ajankäytön priorisointi on osaltaan arvovalinta. Jos muita heikommassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta pidetään arvokkaana kehittämistyön kannalta, tulisi sen näkyä myös ajassa ja vaivannäössä. Myös osaaminen on tärkeä resurssi, mutta kaikkea ei tarvitse osata itse. Olennaista on tunnistaa niitä tahoja ja henkilöitä, joilla on jo osaamista, ja pyrkiä yhteiseen tekemiseen.

Yhteiskehittämistä tukevat rakenteet voivat olla valmiina tai syntyä osana kehittämistyötä. Esimerkiksi erilaiset organisaatioiden väliset verkostot mahdollistavat lasten, nuorten, perheiden ja heitä kohtaavien aikuisten tavoittamista ja monialaista kehittämistä. Yhteiskehittämistä varten voi luoda myös uusia rakenteita, esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvia kehittäjä- tai vaikuttajaryhmiä tai yhteisen verkkoalustan. Myös verkostojen ja muiden kehittämistä tukevien rakenteiden ylläpitäminen vaatii aikaa.

Vältä näitä sudenkuoppia:

“Suunnittelen kehittämisprosessin tiukasti. Suunnitelmaa täytyy noudattaa riippumatta siitä, mitä uutta oivallan.”

“En mieti tai ota vastuuta siitä, miten yhteiskehittämisen myötä syntynyttä tietoa huomioidaan.”

“Puheen tasolla kerromme, miten tärkeää on saada muita heikommassa asemassa olevia mukaan, mutta emme ole varanneet siihen aikaa.”

“Toteutan innostavan työpajan, mutta unohdan miettiä, miten tieto dokumentoidaan.”

3 Esimerkit kehittämistyön arjesta

ESR+ -kehittäjillä on kokemusta toiminnan kehittamisestä lasten, nuorten ja perheiden sekä heitä kohtaavien aikuisten kanssa. Myös tutkijoita ja päättävissä asemassa olevia on kutsuttu yhteiskehittämiseen mukaan. Kehittämishankkeissa on pyritty löytämään keinoja myös muita heikommassa asemassa olevien ja vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten, nuorten ja perheiden äänen kuulemiseen ja huomiointiin. Usein mainittuja esimerkkejä yhteiskehittämisen toteutuksen tavoista ja tavoittamisen kanavista lasten, nuorten ja perheiden kanssa ovat:

- Arkiympäristöihin meneminen ja niissä toimiminen. Esimerkiksi toiminnan pilotointi asuinalueella, vanhempien haastattelu kohtaamispaikassa, nuorten kohtaaminen koululla tai lasten havainnointi varhaiskasvatuksen arjessa.
- Palvelumuotoilun prosessin ja menetelmien hyödyntäminen osana olemassa olevaa toimintaa tai palvelua. Esimerkiksi kerätään tietoa tarpeista ja kokemuksista, ideoidaan uusia toimintatapoja tai testataan uusia työkaluja osana jokapäiväisiä kohtaamisia.
- Dialogien järjestäminen. Kutsutaan lapsia, nuoria ja perheitä mukaan dialogeihin ja dialogisiin työpajoihin.
- Hyödynnetään olemassa olevien asiakasraatien, kehittäjä- ja vaikuttajaryhmien, kokemustoimijoiden toimintaa – tai luodaan kehittämisen tueksi uusia vastaavia ryhmiä.
- Yhteistyö järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Esimerkiksi pyydetään järjestöjä ja yhdistyksiä kokoamaan tietoa kehittämistyön tueksi niiltä lapsilta, nuorilta ja perheiltä, joita he jo kohtaavat.
- Verkko yhteisöissä toimiminen. Esimerkiksi vuorovaikutteiset alustat, joilla voi jakaa ideoita tai testata työkalua.
- Kohtaaminen isoissa tapahtumissa.

3.1 Lasten ja perheiden osallistuminen yhteiskehittämiseen

Lasten kuuleminen päiväkotien musiikkiliikunnallisista mahdollisuuksista

Musatossut – Musiikin ja liikkumisen osaamista varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen -hankkeessa (ESR+) toteutettiin pienten lasten kuuleminen Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hankkeen *Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskävely* -menetelmää soveltaen. Ennen lasten kuulemista pyydettiin tutkimusluvut sekä lapsilta että huoltajilta. Kävely toteutettiin pienissä ryhmissä. Kehittäjät esittäytyivät ja kertoivat tarvitsevansa lasten apua. Lapsille kiinnitettiin nimilaput, jotta kohtaaminen olisi mahdollisimman turvallinen ja yksilöllinen. Ryhmän mukana kulki myös lapset tunteva kasvattaja. Lapsille näytettiin sanelin ja kerrottiin, että heidän kertomuksiaan tallennetaan, jotta mikään havainto ei unohtuisi. Lapsia muistutettiin siitä, että osallistumisen saa keskeyttää milloin tahansa.

Lapsilta kysyttiin esimerkiksi: Mitä täällä tehdään? Mikä tekee teidät iloisiksi? Kuka leikkii täällä? Lapsille tarjottiin mahdollisuus merkitä tilasta paikkoja hymiöillä ja heiltä kysyttiin syitä valintojen taustalla. Kävelyn lomassa esiteltiin Musatossujen maskotit Hipsu ja Tipsu. Musiikin avulla siirryttiin tarkastelemaan lasten kokemuksia eri tilojen musiikkiliikunnallisista mahdollisuuksista: missä tanssitaan, lauletaan tai soitetaan. Lasten havainnot olivat kekseliäitä, täsmällisiä ja toisinaan yllättävän tarkkoja – juuri sellaisia, jotka auttavat aikuisia näkemään ympäristön uusin silmin.

Oivallukset:

Monipuoliset vuorovaikutuskeinot – tukikuvakortit, hymynaamat, eleet – antavat äänen myös niille lapsille, jotka eivät ilmaise itseään sanallisesti. Jokainen pystyy osallistumaan.

Lapset eivät aina vastaa suoraan kysymyksiin, mutta heidän kehollinen ja toiminnallinen viestintänsä on jatkuvaa ja informatiivista.

Arjen kokeiluiden kautta kohti saavutettavaa yleisurheilutoimintaa

Yleisurheilun yhteinen talo (TALO) -kehittämishankkeessa (ESR+) lapset, nuoret ja perheet pääsevät kokeilemaan yleisurheilua osana arjen yhteisöjä, ja samalla selvitetään tarpeita ja toiveita sekä havainnoidaan, mikä seuratoiminnassa ja liikkumisessa innostaa. Harjoituksissa ja lajikokeiluissa lapset ja nuoret otetaan mukaan sisältöjen suunnitteluun esimerkiksi peukkuäänestyksillä, joilla valitaan osallistujille mieluisimmat harjoitteet. Pilotoinnin aikana kerätään myös palautetta lapsilta, nuorilta ja perheiltä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat harrastuksen aloittamiseen ja siihen sitoutumiseen.

Ideoita ei ainoastaan kerätä, vaan niitä myös toteutetaan. Perheiden toiveiden mukaan harjoitusaikoja on muokattu niin, että lapset pääsevät harrastamaan suoraan koulu- tai päiväkotipäivien jälkeen lähellä kotia. Myös harjoitusryhmien ikähaarukoita on laajennettu, jotta perheen eri ikäiset sisarukset pääsevät harrastamaan samassa ryhmässä samaan aikaan. Muutokset ovat helpottaneet perheiden arkea ja saaneet kiitosta osallistujilta.

Oivallukset:

Arjen kokeiluilla saadaan paljon tärkeää tietoa siitä, mikä toimii tai ei toimi sekä millaisia tarpeita ja toiveita ihmisillä on vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyen.

Havainnointi, juttelu ja kysyminen lapsilta, nuorilta ja perheiltä auttavat kehittämään toimintaa jatkuvasti paremmaksi ja saavutettavammaksi.

Pienet ratkaisut voivat saada aikaan isoja vaikutuksia harrastamisen saavutettavuuteen.

Lasten ja perheiden näkökulman kannattelu vahvistaa osallisuutta kehittämistyössä

Puheen ja kielen kehityksen moniammatillinen varhainen tuki (KIMPPU) -hankkeessa (ESR+) ammattilaiset ovat osallistuneet yhteiskehittämisen työpajoihin hankkeen aikana. Vanhempia tavoitettiin parhaiten avoimen varhaiskasvatuksen kohtaamispaikoissa, joissa he jo valmiiksi käyvät. Kohtaamalla ja juttelemalla kerätty tieto on arvokas osa toimintamallin pilottiversiota. Tämän lisäksi vertaistuellisiin KieLo-ryhmiin osallistuvien vanhempien kokemusten kerääminen ja kuuleminen on tärkeä osa toimintamallin jatkokehittämistä. Olennaista on ollut asenne "älä oleta vanhemmista ja lapsista mitään, vaan kohtaa ja kuule heitä".

Pienten lasten osallisuuden huomioimisen ja vahvistamisen hyväksi tavaksi on tunnistettu ammattilaisten tietoisuuden lisääminen sekä lapsinäkökulman kannattelu aikuisten välisessä toiminnassa, esimerkiksi työpajojen alustuksissa ja koulutuksissa, kuten myös hankkeen tapahtumissa ja kokouksissa. Tämä ei vaadi pienten lasten osallistumista itse tilaisuuksiin, mutta vahvistaa lasten osallisuuden kokemusta. Ammattilaiset kokevat, että lapsen näkökulman esillä pitäminen on auttanut heitä vahvistamaan osallisuutta laajemminkin erilaisissa kohtaamisissa.

Oivallukset:

Lasten ja perheiden näkökulmia voi huomioida yhteiskehittämisessä silloinkin, kun he eivät osallistu varsinaisiin yhteiskehittämisen tilaisuuksiin ja työpajoihin. Tämä voi olla vaikuttava tapa edistää lasten ja perheiden osallisuutta laajemmin palveluissa ja perheiden arjessa.

Yhteiskehittämiseen osallistuneille on tärkeä osoittaa prosessin aikana, miten heidän ajatuksiaan on huomioitu.

3.2 Nuorten osallistuminen yhteiskehittämiseen

Nuorten ehdoilla toimiminen kannustaa aktiivisuuteen

Perheiden liikuntaneuvonnan Valttiplus -hankkeen (ESR+) kehittämistyön tukena toimii paranuorten vaikuttajatiimi, joka nostaa esiin vammaisten liikkuvien ja urheilevien nuorten ääntä. Paranuorten vaikuttajatiimin toiminta, tekemisen tavat ja muoto syntyvät yhdessä nuorten kanssa. Tämä tukee sitä, ettei toiminnasta tule liian virallista tai raskasta.

Paralympiakomiteassa harjoittelijana toiminut nuori antaa seuraavat vinkit nuorten kanssa toimimiseen ja kehittämiseen:

“Nuoret on fiksumpia kuin mitä aikuiset yleensä luulee. Jos sä annat raamit ja nuoria kiinnostaa, niin he oikeesti tarttuvat siihen. Tykkään tosi paljon siitä toimintamallista tai toimintakulttuurista, et siellä on nuorisotoiminnan johtaja tai vastaava henkilö paikalla jokaisessa meidän tapaamisessa, mutta meil on ollu tapana, että hän on mukana ”vaan” sihteerinä. Vaikka hän tekee taustalla tosi paljo, niin se antaa vastuun roolin meille nuorille ja yksi nuorista toimii puheenjohtajana. Se on paikka, missä mä voin ideoida.”

Oivallukset:

Yhteiskehittämisen ja vaikuttamisen tapoja kannattaa luoda, kokeilla ja rakentaa yhdessä nuorten kanssa. Tue nuorten aloitteita ja toimintaa – älä ajattele tai tee puolesta.

Anna nuorille tilaa ottaa erilaisia rooleja ja vastuita. Osoita kiinnostusta ja arvostusta olemalla läsnä ja mahdollistamalla toimintaa.

Toiminnallisuus madaltaa nuorten kohtaamisen ja kuulemisen kynnyksiä

NuoRTO – Nuorille Resilienssiä, Toimijuutta ja Osallisuutta -hankkeessa (ESR+) on havaittu, että nuorten kanssa toimiessa on hyvä rakentaa paikka tai tila, joissa voi pysähtyä, olla läsnä ja kuunnella. Nuotiopiiri on esimerkki tällaisesta. Sisätiloissa idean voi toteuttaa myös leikkituloilla. Leikisti paistettavat vaahtokarkit tuovat mukaan ripauksen leikkisyyttä ja huumoria. Toiminnallinen elementti keventää tunnelmaa, helpottaa jännitystä ja tukee keskustelun aloittamista.

Vetäjä johdattaa keskustelua kysymällä päivän fiiliksiä ja kertomalla, minkä teeman äärellä ollaan. Vaikka tuli ei ole aito, kiinnittyy katse siihen kunakin pohtiessa omia kokemuksiaan ja kuunnellessa toisten kertomuksia. Joku pyörittelee vaahtokarkkitikkua sormissaan ja kolmas tuijottaa valojen loimuun – mutta kaikki ovat läsnä omalla tavallaan. Nuorten kanssa käytävää keskustelua voi ohjata esimerkiksi trangiapannussa olevilla teemakysymyksillä.

Keskustelun loppuessa kiitetään nuoria kokemusten ja ajatusten jakamisesta ja seuraavat nuoret istahtavat nuotion äärelle. Pysähtyminen nuorten kokemusten ja ajatusten äärelle nuotiopiirissä on vain yksi, pieni jaettu yhteinen hetki, mutta merkittävä ja antoisa sellainen.

Oivallukset:

Vaikka jokin asia tuntuu mahdottomalta, pienellä mielikuvituksella siitä voi tehdä mahdollisen.

Muista erottuminen voi herättää kiinnostusta.

Kaksin aina kaunihimpi – keskustelun ohjaus, oikeiden kysymysten kysyminen ja asioiden ylös kirjaus vaatii sitä, että paikalla on useampi fasilitoimassa.

Nuoret kumppaneina työmenetelmien kehittämisessä

Nuoret on tunnustettu Väkivallattomuuden tukijat -hankkeen (ESR+) keskeisiksi kehittäjäkumppaneiksi. Heille on tarjottu monenlaisia rooleja hankkeen ohjauksessa ja kehittämissä. Nuoret ovat olleet kehittämistyössä mukana paikallisesti ja valtakunnallisesti sekä monikanavaisesti – aina kehittämistyön suunnittelusta sen arviointiin asti. Tämä on vaatinut aikaa ja vaivannäköä, mutta tuonut kehittämistyöhön arvokasta tietoa ja tukenut tavoitteisiin pääsemistä.

Käytännössä yhteiskehittämistä on toteutettu nuorten kanssa esimerkiksi:

1. Kokoamalla nuorten kehittäjäryhmiä, jotka kokoontuvat oppilaitoksissa säännöllisesti. Kehittäjäryhmissä nuoret ovat ideoineet väkivaltaa kokeneiden ja turvattomuutta kokeneiden nuorten vertaisryhmämallia.
2. Tapaamalla nuoria erilaisissa avoimissa ja suljetuissa tapahtumissa sekä verkkoryhmissä.
3. Testaamalla kehitettäviä työkaluja ja toimintamalleja nuorten kanssa arjessa.

Työmenetelminä yhteiskehittämisessä on hyödynnetty esimerkiksi pienryhmätyöskentelyä, rooliharjoituksia ja dialogisia toimintatapoja.

Oivallukset:

Erilaisten osallistumisen mahdollisuuksien ja kanavien tarjoaminen on lisännyt yhdenvertaisempaa osallistumista eri paikoista ja erilaisista taustoista tuleville nuorille. Esimerkiksi koulujen matalan kynnyksen pop up -tilaisuudet ovat olleet erityisen pidettyjä. Verkkoryhmät taas mahdollistavat anonyymia osallistumista.

Ammattilaisten kannattaa pitää havainnointipäiväkirjoja, kun työkaluja ja toimintamalleja testataan nuorten kanssa.

3.3 Vähemmistöryhmien osallistuminen yhteiskehittämiseen

Yhteistyökumppanit apuna perheiden tavoittamisessa ja kuulemisessa

Terveydenhuollon palvelusta ei ole yleensä mahdollista saada asiakkaiden yhteystietoja, eikä varsinkaan profiloituna asiakasryhmittäin. Tämän vuoksi Tasa-arvoinen neuvola -hankkeessa (ESR+) tavoiteltiin neuvolan asiakkaita sellaisten järjestöjen kautta, joissa toimitaan vertaisryhmissä muun muassa isien, sateenkaariperheiden, vammaisten vanhempien, romanien, maahanmuuttajien ja päihteitä käyttävien vanhempien kanssa.

Joissakin vertaisryhmissä päästiin vierailemaan tapaamisiin, toisissa järjestettiin erillinen tapahtuma neuvolakokemuksista keskustelemiselle. Osa kohderyhmistä vastasi mieluummin verkkokyselyyn, ja toisinaan järjestön työntekijä avusti kyselylomakkeen täytössä. Jotkut vertaisryhmistä halusi keskustella teemasta keskenään ja koota hankkeelle, mistä oli keskusteltu. Myös ammattilaiset jakoivat arvokasta tietoa kohderyhmästä.

Asiakasperheiden kuuleminen on ollut tärkeä pohja Tasa-arvoinen neuvola -koulutuskokonaisuuden luomisessa. Yhteiskehittäminen auttoi myös muotoilemaan suoria kehittämissuhteita ja tuomaan asiakkaiden kokemuksia esiin ammattilaisille.

Oivallukset:

Hyödynnä lapsia ja perheitä kohtaavien järjestöjen osaamista ja kontakteja perheisiin. Kaikkea ei tarvitse tehdä itse.

Asiakkaiden kertomukset ja suorat lainaukset tekevät ammattilaisille ymmärrettäväksi esimerkiksi sitä, mistä osallisuuden kokemus syntyy tai ei synny. Eettiset näkökulmat, kuten lupa lainausten käyttöön ja anonymiteetti, ovat tärkeitä.

3.4 Yhteiskehittäminen monialaisissa verkostoissa

Turvallinen ja kannustava ilmapiiri houkuttaa mukaan

Vuorovedoin vaikuttavuuteen -hankkeessa (ESR+) dialogista toimintakulttuuria edistäviä työkaluja muotoillaan yhdessä tulevien käyttäjien kanssa. Ensimmäinen versio työkalusta luodaan tunnistettujen tarpeiden pohjalta. On tärkeää testata työkalua varhaisessa vaiheessa, tarjota tarvittavaa ohjausta käyttöönottoon sekä koota palautetta käytöstä. Kehittämiseen osallistuvien tulee myös nähdä, miten kommentit on otettu huomioon työkalun seuraavassa versiossa.

Oikeanlainen ilmapiiri on tärkeää yhteiskehittämisen onnistumiselle. Fasilitaattorin on hyvä kannustaa osallistujia jakamaan keskeneräisiäkin ajatuksia, kuuntelemaan avoimesti sekä olemaan kriittinen. Selkeys tavoitteissa, osallistujien roolissa ja vaikutusmahdollisuuksissa luo turvallisuutta. Fasilitaattori voi toimia esimerkkinä: kutsua erilaisia näkökulmia, tarttua asioihin kunnioittavasti ja tehdä omasta toiminnastaan läpinäkyvää. Yhteiskehittämiseen on hyvä valita erilaisia menetelmiä, jotta kaikkien näkemykset tulevat esiin – eivät vain rohkeimpien tai äänekkäimpien.

Oivallukset:

Toimivia tapoja yhteiskehittämiseen ovat olleet Erätauko-keskustelut, Topaasia-dialogit sekä osallistavat työpajat, joissa on samanaikaisesti edistetty organisaation omia kehittämisprojekteja sekä kuultu tarpeita dialogisen toimintakulttuurin kehittämiseksi.

Osallistujien oma vastuu ja hyöty prosessin onnistumisesta kannattaa tehdä näkyväksi, jotta he kokevat omistajuutta yhteiseen tekemiseen.

Arkeen jääviä toimintatapoja rakennetaan yhdessä oppien ja toimien

Neuvokas perhe – monialainen tuki lapsiperheille -hankkeessa (ESR+) lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävien toimintatapojen kehittäminen edellyttää monialaista yhteiskehittämistä. Prosessin alkuvaiheessa on keskeistä kartoittaa nykytila eri ammattiryhmien näkökulmista, jotta kehittämistyö pohjautuu kattavaan tietoon. Kaikilla ammattilaisilla niin terveydenhuollossa, perhetyössä, varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessakin on sama tavoite – hyvinvoiva lapsi ja perhe – mutta keinot ja sanoitukset ovat erilaisia. Osallistava tiedonhankinta tekee eri osapuolten toiveet ja tarpeet näkyviksi.

Yhteiskehittämisen ytimessä on se, että ideointi, toimintatapojen etsiminen ja käytäntöjen testaaminen tapahtuvat yhdessä. On tärkeää tunnistaa ja hyödyntää olemassa olevat rakenteet ja verkostot sekä tarvittaessa rakentaa uusia, jotta yhteiskehittäminen on jatkuvaa ja vaikuttavaa. Avainhenkilöiden innostus ja motivaatio ovat ratkaisevassa roolissa verkostojen ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Monialaiset verkostot mahdollistavat yhteiskehittämisen esimerkiksi koulutuksissa, työpajoissa ja yhteisillä viestintäalustoilla. Erityisesti kasvokkaiset kohtaamiset ja tutuksi tuleminen syventävät ymmärrystä ja tukevat yhteisten toimintamallien löytämistä sekä monialaista yhteistyötä käytännön työssä.

Oivallukset:

Laajaa tiedonkeruuta voi tehdä esimerkiksi kyselyiden avulla sekä tapahtumissa.

Nykytilan ymmärtämiseen liittyy myös erilaisten sanoitusten tapojen ja keinojen tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen. Toimijoiden välinen vuorovaikutus ja yhteistyö ovat yhteiskehittämisen ytimessä.

Yhteiskehittäminen vaatii rakenteita ja verkostoja, joita ylläpidetään.

Yhteiskehittämällä syntynyt vanhempainiltamalli tukee perheitä sekä opettajia

KNOT- Kaikki nuoret osallisia tulevaisuuteen -hankkeessa (ESR+) yhteiskehittämisen tuloksena on syntynyt vanhempainiltamalleja, jotka huomioivat vanhempien kokemuksen kuulluksi tulemisesta ja vertaistuen tarpeesta. Esimerkiksi Tasapainoinen arki -pelisääntövanhempainiltamalli syntyi yhteistyössä Martinniemen koulun yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kanssa. Malliin koulutettiin kaikki opettajat ja sitä testattiin syksyn luokkakohtaisissa vanhempainilloissa. Pelisääntöillan tavoitteena on laatia yhteisiä suosituksia, joihin kaikki luokan lasten tai nuorten perheet sitoutuvat. Säännöt voivat koskea esimerkiksi kotiintuloaikoja, puhelimen käyttöä, kaverisuhteita, nukkumis- ja syöntirutiineja tai muita arjen tasapainoa, hyvinvointia ja turvallisuutta lisääviä asioita.

Erilaisia variantteja Pelisääntöilloista on kehitelty myös muissa kouluissa ja niitä on lähdetty jalkauttamaan luokkakohtaisissa illoissa. Vanhempainiltoihin on osallistettu myös lapset ja nuoret. Palautteen mukaan vanhempien ja lasten keskinäiset dialogiset keskustelut arjen pelisäännöistä ja vastuista on koettu hedelmällisiksi. Erään opettajan sanoin: *”Tämä oli mahdollavaa! Entisiin vanhempainiltoihin ei ole paluuta.”*

Oivallukset:

Kehittämishaasteiden yhteisen tunnistamisen pohjalta voidaan lähteä ideoimaan konkreettisia ratkaisuja. Toimintamalleja on tärkeä testata ja edelleen kehittää testauksen pohjalta.

Yhdessä kehitetyt toimintamallit jäävät helpommin elämään arkeen ja niitä voidaan jatkokehittää ja soveltaa.

Dialogiset sukupolvien väliset keskustelut koetaan usein hedelmällisiksi.

4 Käytännön vinkit yhteiskehittämisen toteutukseen

Yhteiskehittäminen lasten, nuorten, perheiden ja heidän parissaan toimivien aikuisten kanssa voi toteutua monin eri tavoin, kuten edellä kuvatuista kehittämistyön arjen esimerkeistä nousee esiin. ESR+ -kehittäjät kannustavat menetelmien yhdistämiseen, soveltamiseen ja rohkeaan kokeiluun.

“Erilaiset menetelmät antavat erilaista tietoa.”

“Se, että on käytössä useampi menetelmä, voi tukea osallistumaan niitä, joille se yksi tapa ei ole sopiva.”

“Kokeilemalla löytää ja soveltaminen on sallittua.”

ESR+ -kehittäjien mukaan liika menetelmäkeskeisyys voi pahimmillaan heikentää halua osallistua palveluiden ja toiminnan kehittämiseen. Menetelmiä tärkeämpää on kohtaaminen ja kyky luoda ilmapiiri, jossa syntyy halu osallistua, jakaa kokemuksiaan ja ideoita.

4.1 Miten luoda tila, jossa syntyy halu ja mahdollisuus osallistua?

Rakenna turvalliset raamit

- Anna tietoa riittävästi ja ymmärrettävästi: miksi osallistuminen on tärkeää, miten voi osallistua ja mihin osallistuminen vaikuttaa. Kiinnitä huomiota selkeään ja moninaisuutta kunnioittavaan kieleen ja hyödynnä tarvittaessa kuvatukea.
- Mieti toteutuksen paikka ja tapa siten, että turvallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmat on huomioitu.
- Kerro vapaaehtoisuudesta, yksityisyyden suojasta ja luottamuksellisuudesta.
- Sopikaa yhteiset pelisäännöt tai turvallisemman tilan periaatteet. Kehittäjänä kannaa vastuu siitä, että yhdessä sovitut periaatteet toteutuvat.

Osoita vilpittömää kiinnostusta

- Aloita tutustumisella: lyhyelläkin hetkellä voi olla iso merkitys. Panosta porukan ryhmäytymiseen erityisesti silloin, jos on tarkoitus toimia yhdessä pidemmän aikaa.
- Näe ja sanoita erilaisuus voimavarana ja mahdollisuutena.
- Vältä ohjailevia kysymyksiä ja paremmin tietämistä. Älä rakastu omaan ääneesi.
- Tunnista omat ennako-oletukset ja pyri pitämään ne syrjässä. Yritä ymmärtää erityisesti sitä, mikä tuntuu sinusta vieraalta tai herättää tunteita.

Arvosta kaikkien osallistumista

- Huomioi jokainen paikalle tuleva osallistuja esimerkiksi hymyllä, nimellä tervehtimällä, kuulumisten kysymisellä tai välipalan tarjoamisella.
- Vältä roolien ja tittelien korostamista, jos osallistujien ei ole tarpeen tietää toistensa taustoja. Esimerkiksi nimilappujen tekeminen vain etunimillä voi olla hyvä tapa.
- Huomioi fyysinen asettuminen. Esimerkiksi nuorten kanssa piirissä tai lasten kanssa lattiatasolla toimiminen voi edesauttaa kohtaamista.
- Huomioi osallistujien erilaisia tuen tarpeita ja vahvuuksia. Kysy osallistujilta, miten voit heitä parhaalla tavalla tukea.

4.2 Menetelmävinkkejä yhteiskehittäjille

Dialogiset menetelmät

Esimerkiksi:

Puimala-dialogit ovat yhteiskehittämisen foorumeita, jotka tuovat esiin hiljaisen tiedon, vahvistavat vertaisoppimista ja luovat tilaa uusille oivalluksille.

Erätauko ja Erätauko nuorille on tapa käydä rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua.

Skidialogi soveltuu erityisesti lasten kanssa käytettäväksi ja pohjautuu Erätauko-keskusteluun.

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Dialogiset tavat mahdollistavat kuuntelemista, ymmärryksen luomista, tiedon syventämistä ja uusien näkökulmien löytämistä.
- Asioiden ja ilmiöiden käsittely kokemuksesta käsin tukee tasavertaisuutta. Jokainen voi liittyä keskusteluun.
- Dialogin käymiseen löytyy paljon hyviä työkaluja ja materiaaleja esimerkiksi Erätauko-säätiön nettisivuilta.
- Dialogisuus voi olla työorientaatio yhteiskehittämisessä riippumatta mitä "mallia" käyttää.

Tärkeä huomioida

- Moniäänisen keskustelun järjestäminen vaatii aikaa ja usein useamman henkilön työpanosta, etenkin jos keskustelusta tehdään koonti.
- On tärkeä miettiä, miten dialogiin osallistuminen voi toteutua yhdenvertaisesti ja selvittää, millaisia tarpeita osallistujilla on.
- Dialogiin asettumisen kannalta on tärkeää, että kukaan osallistuja ei korosta omaa titteliansä tai vähättele toisten kokemuksia. Tähän auttaa yleensä se, että osallistujilla on tieto, mihin he tulevat.
- Aina dialogissakaan ei ole helppoa tuoda esiin vaikeita asioita ja eriäviä näkemyksiä, vaikka juuri ne ovat arvokkaita.
- On hyvä miettiä, kuka ohjaa dialogia ja onko sillä vaikutusta käytävään keskusteluun.

Haastattelut

Strukturoroitu (valmis kysymyspatteristo) tai avoin haastattelu (teematasoinen keskustelu, joka etenee haastateltavan ehdoilla)

Ryhmä- tai yksilöhaastattelu

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Haastatteluilla voidaan syventää ymmärrystä, kerätä ideoita, testata ajatuksia tai arvioida toimintaa.
- Haastattelun toteutus voi tuntua kehittäjästä helpommalta kuin dialogin järjestäminen, jos ei ole ennalta kokemusta.
- Haastatteluun voi yhdistää monia muita menetelmiä. Lasten kanssa mukaan kannattaa tuoda leikillisiä elementtejä, esimerkiksi käsinukke tai kuvakortit.

Tärkeä huomioida

- Kysymyksien muotoiluun on tärkeä kiinnittää huomiota. Avoimien kysymysten avulla voi lisätä ymmärrystä. On myös hyvä miettiä, että kysymykset ovat ymmärrettäviä osallistujille.
- Osallistujat, etenkin lapset ja nuoret, saattavat kokea painetta vastata "oikein".
- On hyvä miettiä, kuka haastattelun toteuttaa ja millaisia vaikutuksia sillä on haastateltaviin.

Havainnointi

Osallistava havainnointi yhdistää havainnointia ja keskustelua

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Havainnoinnin kautta voi selvittää sellaisia asioita ihmisten käyttäytymisestä, joita ihmiset eivät kerro tai tunnista.
- Esimerkiksi havainnointipäiväkirja tai empatiakartta voivat toimia pohjana havaintojen tekemiselle ja kirjaamiselle.

Tärkeä huomioida

- Havainnointi vaatii paljon aikaa.
- Havainnoinnissa on riski tehdä väärä oletuksia toisten toiminnan motiiveista. Siksi sen yhdistäminen keskusteluun on usein toimivaa palveluiden kehittämisen näkökulmasta.

Kyselyt

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Kyselyn avulla voidaan kartoittaa esimerkiksi mielipiteitä ja pintapuolisia kokemuksia. Ne toimivat usein osana alkukartoitusta ja pohjana laadullisille menetelmille.
- Anonyymi osallistumismahdollisuus voi madaltaa vastaamiskynnystä etenkin silloin, kun kyse on herkistä aiheista.
- Kyselyiden testaaminen vastaajien kanssa tukee niiden onnistumista.

Tärkeä huomioida

- Kyselyillä ei saa syvällistä tietoa, eikä vastauksia voida tarkentaa.
- Oikeiden kanavien löytäminen on keskeistä laajan vastaajajoukon ja erityisesti muita heikommassa asemassa olevien ihmisten tavoittamiseksi.
- Kyselyitä on tärkeä tarkastella vastaajan näkökulmasta: esim. missä kyselyyn vastataan, millaisia taitoja vastaaminen vaatii, millaista kieltä käytetään ja kuinka pitkä kysely on.

Leikilliset ja pelilliset menetelmät

Esimerkiksi roolipelit ja -leikit, rakentelutehtävät, liikkuminen tilassa, digitaalinen pelillisuus ja osallistuva leikin havainnointi

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Leikilliset menetelmät ruokkivat mielikuvitusta ja tukevat abstraktien asioiden konkretisointia.
- Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja leikillisten menetelmien avulla voidaan innostaa lapsia mukaan.
- Pelilliset menetelmät voivat tuoda tavoitteellisuutta, motivaatiota ja hyviä rakenteita kehittämiseen.

Tärkeä huomioida

- Leikilliset ja pelilliset menetelmät vaativat heittäytymistä ja luottamusta siihen, että leikin ja pelin kautta voi käsitellä "vaikeita ja tärkeitä" asioita.
- Peleihin liittyvä kilpailullisuus ei sovi kaikille ja voi joskus heikentää ilmapiiriä.
- Leikillisyyden ja tavoitteellisuuden rinnakkain kulkeminen voi olla haastavaa.

Taidelähtöiset ja luovat menetelmät

Esimerkiksi maalaaminen, kuvakollaasit, valokuvaus, draama ja tarinankerronta

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Taidelähtöisiin menetelmiin sisältyy mahdollisuuksia etenkin silloin, kun toimitaan heikommassa asemassa olevien ihmisten parissa tai vaikeiden aiheiden äärellä.
- Menetelmät nostavat esiin piilossa olevia tunteita ja tarpeita, joita osallistujan on vaikea pukea sanoiksi. Ne sopivat hyvin myös ideointiin.

Tärkeä huomioida

- Ohjauksessa on tärkeä korostaa itseilmaisua, jottei huomio kiinnity siihen, onko esim. taitava piirtämään tai hyvä kirjoittamaan.
- Taidelähtöisten menetelmien myötä syntyvän tiedon koonti voi aiheuttaa haasteita. Esimerkiksi lapsen piirrosta ei tule tulkita ilman, että hänen kanssaan jutellaan siitä, mitä hän itse ajattelee teoksessa olevan.

Tulevaisuusmenetelmät

Esimerkiksi tulevaisuusmuistelu, skenaariotyöskentely, megatrendien käsittely ja hiljaisten signaalien kokoaminen

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Tulevaisuuteen suuntaavat menetelmät auttavat kuvittelemaan uusia mahdollisuuksia ja irtautumaan nykyhetken rajoitteista.
- Ne ovat toimivia esimerkiksi yhteisen kehittämishaasteen tai vaihtoehtoisten skenaarioiden tunnistamisessa.
- Tulevaisuutta kohti kurottavat kysymykset voivat tukea ideoinnissa: Miten voisimme...?

Tärkeä huomioida

- Nykyhetken rajoitteista irtautuminen voi olla haastavaa, mikä voi johtaa rohkeiden ideoiden puutteeseen.
- Joskus tulevaisuuden ajattelu jättää asiat liian abstraktille tasolle: löydetään visio, mutta ei päästä konkretiaan.

Case-työskentely

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Case-työskentely tuo esille konkreettisia esimerkkejä arjesta ja auttaa osallistujia ratkaisemaan todellisia ongelmia yhdessä. Sitä voi hyödyntää sekä ymmärryksen lisäämiseen että ideointiin.
- Eri rooleihin asettuminen voi lisätä empatiaa ja tukea yhteistä oppimista.

Tärkeä huomioida

- Case-työskentelyssä on tärkeä löytää kehittämistavoitetta tukeva case-esimerkki, jotta työskentely on antoisaa ja vie kohti tavoitetta.
- Joskus tietty valmiiksi valittu case voi olla liian rajaava tai jokin yksityiskohta siinä vie liikaa huomiota.

Digitaaliset alustat ja työkalut

Menetelmän vahvuudet ja mahdollisuudet

- Osallistumisen mahdollisuudet laajalle osallistujajoukolle voivat lisätä yhdenvertaisuutta.
- Kehittäminen voi mahdollistua ajasta ja paikasta riippumatta.
- Monet alustat mahdollistavat anonyymia osallistumista, mikä tukee arkaluontoisten aiheiden käsittelyä.
- Voi hyödyntää kertaluontoisesti tai pitkäjänteisemmin osana yhteiskehittämistä.
- Dokumentointi onnistuu usein helposti ja tietoa saa nopeasti kerättyä yhteen.

Tärkeä huomioida

- Millaisia välineitä, laitteita ja taitoja alustan tai työkalun käyttö osallistujalta vaatii?
- Turvallisen ilmapiirin luominen, innostaminen ja keskustelun ylläpito ei ole aina helppoa.
- Innostuminen voi lopahtaa helpommin ja sitoutuminen olla heikompaa.

